

Resultaten

**ONDERZOEK
LEVENSVAAARDIGHEDEN
IN HET PRIMAIR
ONDERWIJS**

SAMEN VOOR **RYAN**

INLEIDING

Het project Levensvaardigheden heeft zijn start gemaakt op het Pro/VGO. Het vak LeVa, aan de hand van het lesprogramma Leren&Leven, is nu een vast onderdeel in het lesrooster. Ook dit schooljaar is VO Eekeringe met dit lesprogramma gestart. En gebruikt VO Lijsterbes de methode Droomloopbaan, waarmee jongeren inzichtelijk kunnen maken over welke (levens)vaardigheden zijn reeds beschikken.

Er was echter onvoldoende in beeld welke methodes en lesprogramma's er in het Primair Onderwijs worden ingezet om kinderen te coachen in het levensvaardig(er) worden, hoe de ervaringen hiermee zijn en welke thema's er (on)voldoende besproken worden. Om dit duidelijk te krijgen is er een onderzoek gedaan onder de IB-ers op het Primair Onderwijs. Zodat ook duidelijk wordt waar nog behoefte of noodzaak is voor aanvullend aanbod, met name ook kijkend naar de overgang tussen Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs. De resultaten hiervan zijn te lezen in dit document.

Elke IB-er is gevraagd de methodes of lesprogramma te noemen, die er op betreffende school ingezet worden. Daarvoor zijn de volgende vragen beantwoordt:

1. Aan welke thema('s) besteedt deze methode of lesprogramma aandacht?
2. Leidt deze methode of lesprogramma er toe dat de thema's besproken worden met de kinderen/jongeren?
3. Leidt deze methode of lesprogramma er toe dat de kinderen/jongeren vaardigheden ontwikkelen, waardoor zijn levensvaardiger worden?
4. In hoeverre is deze methode of lesprogramma geborgd, onderdeel van de organisatiestructuur, binnen jullie locatie?
5. Voel je je voldoende bewust/bekwaam om deze methode of lesprogramma te kunnen geven?

In totaal hebben 23 scholen van Florion, Don Bosco, Stichting Op Kop en Accrete meegedaan aan het onderzoek.

WAT ZIJN LEVENSWAARDIGHEDEN

Het levensvaardig(er) worden gaat over de ontwikkeling op sociaal, emotioneel, cognitief en fysiek gebied. De projectgroep Levensvaardigheden heeft afgesproken dat kinderen en jongeren gecoacht worden in het levensvaardig(er) worden door aandacht te besteden aan de volgende thema's*:

Wie ben ik?

Kinderen en jongeren leren dat hoe zij zichzelf zien, bepaalt hoe ze zich voelen over zichzelf en dat ook anderen, zoals familie en vrienden hier invloed op hebben. Ze leren dat hun zelfbeeld erg bepalend is voor hoe ze in het leven staan en dat ze invloed hebben op hun zelfbeeld door wat ze denken en doen. Ook leren kinderen bewust stil te staan bij hun communicatie met anderen.

Gezond denken en gezond zijn

Kinderen en jongeren worden zich (meer) bewust van de eigen verantwoordelijkheid voor lichaam en geest. Competenties voor een gezonde leefstijl komen aan de orde, waar aandacht is voor onderwerpen als gezonde voeding, imago en jezelf presenteren, de gevolgen van drugs, alcohol, gaming en verslavingsgedrag in het algemeen, het belang van voldoende lichaamsbeweging en slaap en de werking van het brein.

Hoe zorg ik voor mezelf?

In dit thema staat zelfmanagement centraal. Kinderen en jongeren krijgen meer inzicht in het eigen gedrag en de keuzes die ze maken, onder meer ten aanzien van tijd, geld, energie, het om gaan met emoties en gedrag. Ze leren hoe ze hun eigen bestaan op een goede manier kunnen organiseren.

Hoe ga ik met anderen om?

'Behandel anderen zoals je zelf behandeld wilt worden' is de sleutel tot het goed met anderen overweg kunnen. Op basis van dit uitgangspunt kan afgesproken worden hoe met elkaar om te gaan (gedragscode). Onderwerpen als vriendelijkheid, empathie, samenwerken, positieve communicatie, social media en respect voor iedereen, ongeacht afkomst, cultuur of geloofsovertuiging vallen onder dit thema.

Eerlijk tegenover mezelf en anderen

Het is nog niet altijd makkelijk om eerlijk tegen jezelf te zijn. Kinderen en jongeren leren het belang van eerlijk te zijn naar zichzelf, naar anderen, en zich aan beloften te houden. Ook vallen onderwerpen als rechtvaardigheid en integriteit hieronder.

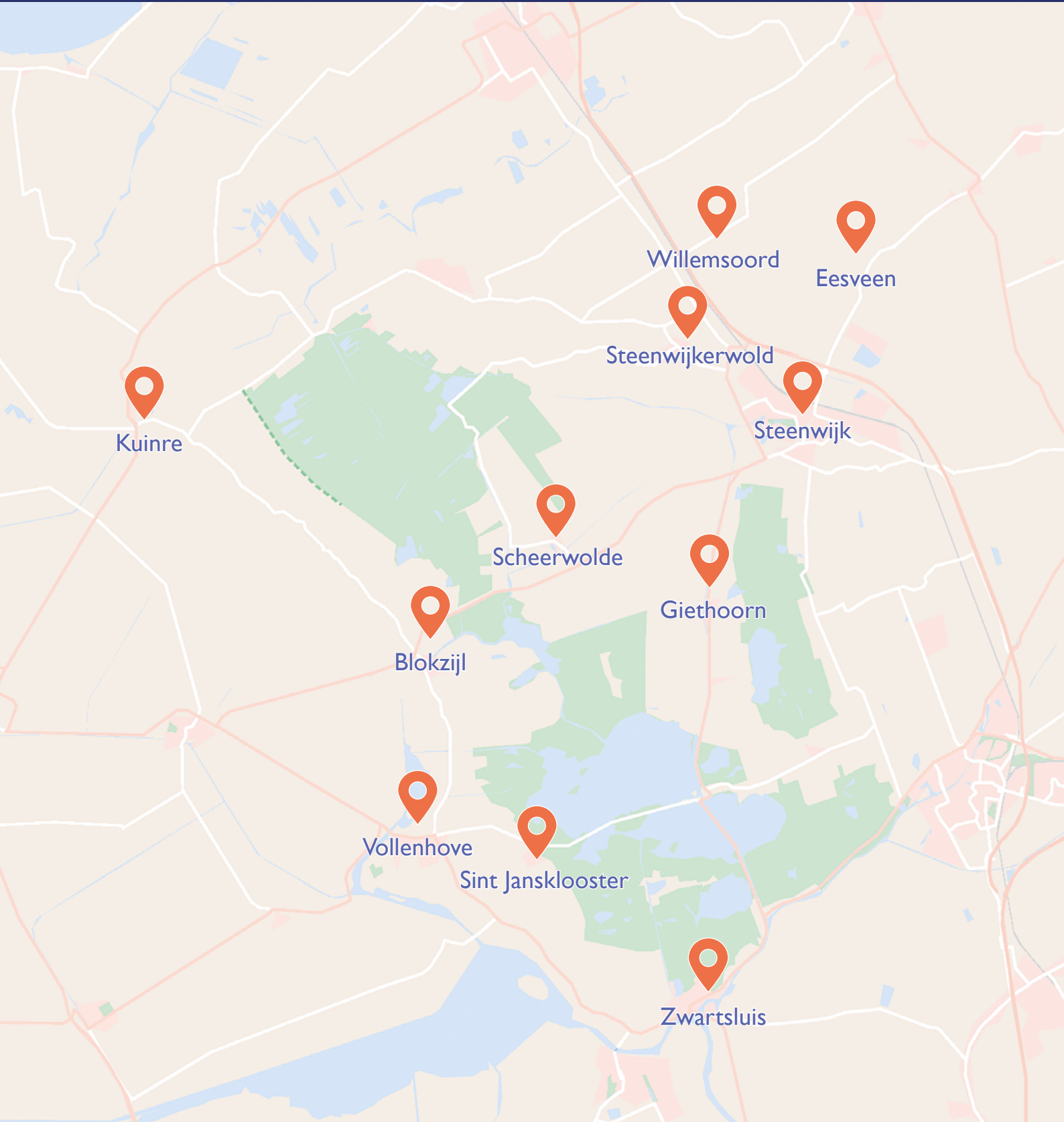
Jezelf blijven ontwikkelen

Wie een goed realistisch beeld van zichzelf heeft, weet wat hij/zij aan mogelijkheden heeft en waar nog uitdagingen liggen. Er wordt geoefend met doelen stellen en het maken en evalueren van plannen. Er is aandacht voor geloven in eigen kunnen en eigen mogelijkheden, van bedreigingen kansen maken en de moed hebben om het te proberen.

*Deze thema's zijn afgeleid van de methode [Leren & Leven](#)

MINIMAAL 33 METHODES EN LESPROGRAMMA'S

Uit het onderzoek blijkt dat er 33 verschillende methodes en lesprogramma's ingezet worden. Dit is een minimum aantal, want in gesprekken nadien blijkt dat er vaak nog meer methodes of lesprogramma's ingezet worden zonder die direct bewust te zijn. Denk aan yogalessen of MRT vanuit Sociaal Werk de Kop voor kinderen die dat nodig hebben. De ene methode of lesprogramma richt zich meer op het bespreekbaar maken van een onderwerp. De andere methode of lesprogramma richt zich meer op het ontwikkelen van een algemene cultuur op de school, die het levensvaardig(er) worden stimuleert.

LEVENSBSCHOUWING

Kleur op School

- Lisdodde GIETHOORN

Levend Water

- Eben Haëzer SINT JANSKLOOSTER

Kind op Maandag

- KC Johan Friso STEENWIJK

Trefwoord

- Don Bosco STEENWIJKERWOLD
- De Lepelaar SCHEERWOLDE

Humanistische Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing

- De Driesprong EESVEEN
- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE

FILOSOFIE

Filosofvaardig

- Kwadraat STEENWIJK

SEKSUELE ORIËNTATIE, ONTWIKKELING, VOORLICHTING

Lentekriebels

- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE
- KC Johan Friso STEENWIJK
- De Wijngaard ZWARTSLUIS
- De Voorpoort VOLLENHOVE
- Het Kompas STEENWIJK
- Bernhard STEENWIJK

Wonderlijk gemaakt

- Eben Haëzer SINT JANSKLOOSTER

Seksuele voorlichting

- Ravelijn STEENWIJK

GEZONDE VOEDING, LEEFSTIJL

Ik eet het beter *(deze methode is niet meer in gebruik)*

- De Slinger STEENWIJK

Fruit op School

- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE

Gezonde School

- De Samensprong STEENWIJK
- De Driesprong EESVEEN
- Het Kompas STEENWIJK
- Generaal van den Boschschool WILLEMSOORD

Fit op School

- Generaal van den Boschschool WILLEMSOORD

SOCIALE VEILIGHEID EN WEERBAARHEID

Fides

- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE

Rots & Water

- Ravelijn STEENWIJK

Vreedzame School

- KC Johan Friso STEENWIJK
- Beatrixschool STEENWIJK
- Rolpaal BLOKZIJL

Kiva

- KC Claus STEENWIJK
- De Slinger STEENWIJK
- Generaal van den Boschschool WILLEMSOORD

Meidenvenijn

- Don Bosco STEENWIJKERWOLD

Week tegen het Pesten

- Ravelijn STEENWIJK

Kanjertraining

- Don Bosco STEENWIJKERWOLD
- De Samensprong STEENWIJK
- De Driesprong EESVEEN
- KC Willem Alexander STEENWIJK
- Immanuel STEENWIJKERWOLD
- Eben Haëzer SINT JANSKLOOSTER
- Lisdodde GIETHOORD
- De Wijngaard ZWARTSLUIS
- De Voorpoort VOLLEHOVE
- Het Kompas STEENWIJK
- De Punter GIETHOORN
- De Lepelaar SCHEERWOLDE
- Bernhard STEENWIJK

Jeelo

- KC Claus STEENWIJK
- De Wijngaard ZWARTSLUIS

Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD)

- Ravelijn STEENWIJK

Doos vol Gevoelens

- Ravelijn STEENWIJK

Psycho-educatie

- Ravelijn STEENWIJK

SOCIALE MEDIA

Mediawijsheid

- Ravelijn STEENWIJK
- KC Johan Friso STEENWIJK
- De Wijngaard ZWARTSLUIS

Mediamasters

- Ravelijn STEENWIJK

Nationaal Mediapaspoort

- KC Claus STEENWIJK

Op tijd Voorbereid

- Ravelijn STEENWIJK

TALENTONTWIKKELING

Hallo Wereld

- De Samensprong STEENWIJK
- De Slinger STEENWIJK
- Beatrixschool STEENWIJK
- Rolpaal BLOKZIJL
- SchoolB STEENWIJK
- De Voorpoort VOLLENHOVE
- De Punter GIETHOORN

BEGRIJPEND LEZEN

Blink

- De Samensprong STEENWIJK
- De Driesprong EESVEEN
- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE
- School B STEENWIJK

OMGAAN MET GELD

Week van het Geld

- Bernhard STEENWIJK

BEWEGEN

Pilot bewegen groep

- De Punter GIETHOORN

EXECUTIEVE VAARDIGHEDEN

Executieve Lessen

- Kwadraat STEENWIJK
- De Lepelaar SCHEERWOLDE

Breinhelden

- Het Kompas STEENWIJK

ACTUALITEIT

De Dag Vandaag

- Bernhard STEENWIJK

Ochtendjeugdjournaal

- Burgemeester de Ruiterschool KUINRE

OVERIG

Leerstof Overstijgende Onderwijs Doelen

- Kwadraat STEENWIJK

Individuele coaching

- Kwadraat STEENWIJK
- De Wijngaard ZWARTSLUIS

Didactisch coachen

- De Punter GIETHOORN

RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

ALLE BASISCHOLEN besteden op meerdere manieren aandacht aan het coachen van jongeren in het levensvaardig(er) worden. Dat is top! En waarschijnlijk wordt er nog meer gedaan dan dat er genoemd is. Denk aan de klusklas, MRT of yoga.

MINST BESPROKEN ONDERWERPEN

- Omgaan met financiën
- Omgaan met armoede
- Omgaan met rouw/verlies
- Middelengebruik

DE COGNITIEVE EN FYSIEKE ONTWIKKELING

komt minder aan de orde bij de ingezette methodes en lesprogramma's, als het gaat om kinderen en jongeren levensvaardig(er) maken. Er is vooral aandacht voor de sociale, emotionele ontwikkeling en weerbaarheid. De Kanjer-training is veruit de meest ingezette methode.

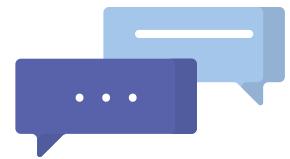
MEEST BESPROKEN ONDERWERPEN

- Herkennen en uiten van emoties
- Positief denken/ doen/voelen
- Vriendschappen en relaties
- Grenzen aangeven

MINST AAN DE ORDE THEMA'S

- Gezond denken en doen
- Hoe zorg voor mezelf
- Jezelf blijven ontwikkelen

ELKE METHODE DRAAGT BIJ tot bespreekbaar maken (één) van de thema's of draagt bij het aan het levensvaardig(er) worden van de jongeren.

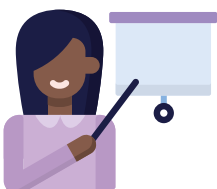
MEEST AAN DE ORDE THEMA'S

- Wie ben ik
- Hoe ga ik met anderen om
- Eerlijk tegenover mezelf en anderen

20%

DE BORGING VAN EEN METHODE OF LESPROGRAMMA

is volgens 20% onvoldoende of kan beter gedaan worden.

GASTLESSEN die worden ingezet, worden gegeven voor Tactus, Bureau Halt, GGD of de Online Shaming-film vanuit het project Levensvaardigheden.

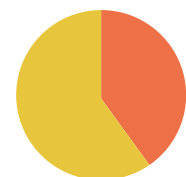
BEWUST/ BEKWAAM

Op een enkeling na voelen docenten zich voldoende tot goed bewust/bekwaam om betreffende methode of lesprogramma te geven.

TIPS

Enkele scholen geven graag tips te willen over hoe lesstof beter over te brengen op beginnende pubers. Onzekerheid en reageren vanuit emotie maken het voor de jongeren moeilijker om het geleerde ook daadwerkelijk in de praktijk toe te passen.

OUDERS worden volgens **40%** nog beperkt betrokken bij of op de hoogte gehouden worden van de ingezette methode of lesprogramma, **60%** geeft aan dat dit goed tot zeer goed gaat.

OPBRENGST NETWERKBIJeenKOMST 1 MAART

Tijdens de netwerkbijeenkomst op 1 maart zijn niet alleen eerder genoemde resultaten van het onderzoek besproken, maar is er ook gesproken over hoe de koppeling tussen het Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs te verbeteren.

Onderstaande vragen dienden als input voor gesprek:

- Wat zie je terug op het Voortgezet Onderwijs betreffende de onderwerpen (armoede, middelengebruik, rouw/verlies), die nog onvoldoende op het Primair Onderwijs worden besproken?
- Op welke manier kunnen we kinderen en jongeren nog meer coachen betreffende de onderwerpen, die onvoldoende besproken worden op het Primair Onderwijs (ook eventueel buiten school)?
- Wat is er nodig om de koppeling Primair Onderwijs naar Voortgezet Onderwijs te versterken?
- Welke levensvaardigheden hebben kinderen en jongeren nodig om een goede koppeling van Primair Onderwijs naar Voortgezet Onderwijs te kunnen maken?
- Welke positieve ervaringen zijn er nu vanuit Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs die de koppeling versterken?

ERVARINGEN

Het Akropolis-project en Experience Day zijn mooie voorbeelden van een samenwerking tussen groep 8 en het Voortgezet Onderwijs.

De methode Mediatoren wordt zowel op het Primair Onderwijs als Voortgezet Onderwijs gegeven.

Vanuit het Voortgezet Onderwijs wordt er een breder aanbod aan het Primair Onderwijs gegeven ter voorbereiding op het Voortgezet Onderwijs. Denk aan: meedraaiochtenden, open dagen en meerdere contactmomenten.

De brugklastraining van Sociaal Werk De Kop in de zomervakantie wordt positief ontvangen en zou voor alle kinderen van meerwaarde kunnen zijn.

Het Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs kennen elkaars 'wereld' onvoldoende, en hebben daardoor ook onvoldoende weet hoe een ieder met de thema's van Levensvaardigheden omgaat.

De pilot, waarbij kinderen van groep 8 mee konden draaien op het Voortgezet Onderwijs, met RSG Trompmeester – Clausschool – Beatrixschool enkele jaren geleden was een succes.

Het is de verandering van omgeving dat impact heeft op het kind of jongere, niet zo zeer de verandering in lesstof.

Er is veel verschil tussen de basisscholen en voortgezet onderwijs scholen, dat maakt voorbereiden lastig. In het buitengebied wordt de aansluiting soms gemist.

De werkwijze van het Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs sluiten niet goed op elkaar aan, er is een duidelijk knip. Op het Primair Onderwijs is er bijvoorbeeld meer maatwerk mogelijk dan op het Voortgezet Onderwijs.

Professionals mogen meer bewust zijn voor de eigen ideeën van de kinderen en jongeren.

Rouw en verlies komt alleen ter sprake als een situatie hierom vraagt of als het aan de orde is. Mocht het nodig zijn, wordt er doorgestuurd naar hulpverlening. In de preventie wordt hier niet specifiek aandacht aan geschonken. Terwijl rouw en verlies niet alleen over de dood gaat, maar ook over een scheiding, verhuizing of ziekte kan gaan.

Rouw en verlies komt alleen ter sprake als een situatie hierom vraagt of als het aan de orde is. Mocht het nodig zijn, wordt er doorgestuurd naar hulpverlening. In de preventie wordt hier niet specifiek aandacht aan geschonken. Terwijl rouw en verlies niet alleen over de dood gaat, maar ook over een scheiding, verhuizing of ziekte kan gaan.

Armoede en financiën zijn moeilijke onderwerpen om te bespreken, er ligt veel taboe op bij kinderen en jongeren. Er wordt ook een handelingsverlegenheid onder docenten gesignaleerd.

Middelengebruik op het Primair Onderwijs wordt meer ingestoken als 'lekker in je vel zitten' en op het Voortgezet Onderwijs is het meer gericht op verslaving. Hier kan meer samenhang of verbinding in aangebracht kunnen worden.

SUGGESTIES

Ideeën die verder uitgewerkt of onderzocht kunnen worden, of een vervolg kunnen krijgen in de netwerkbijeenkomsten van schooljaar 2022/2023:

Professionals van de werkvloeren Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs zouden elkaar meer moeten zien en ontmoeten (niet alleen bestuur of directie), in de vorm van een netwerkbijeenkomst. Bij voorkeur de docenten van de groepen 7/8 en klassen 1/2. Van belang is dan wel om dit tijdig in het schoolrooster vast te leggen.

De docenten van groepen 7/8 en klassen 1/2 zouden gefaciliteerd kunnen worden om bij elkaar 'in de keuken' te gaan kijken, om de verbinding tussen Primair en Voortgezet Onderwijs te stimuleren.

Wanneer het eigenaarschap zowel door het Primair als het Voortgezet Onderwijs bij het kind of de jongere gelegd wordt, wordt er altijd aangesloten omdat het kind of de jongere dan leidend is. Een voorbeeld hiervan is flexibel diplomeren (fluïde schooltijd) zoals dat in Scandinavië gedaan wordt.

Oud-leerlingen van het Primair Onderwijs kunnen een presentatie geven over hoe het is op het Voortgezet Onderwijs.

Er zouden bij de start van het nieuwe schooljaar Voortgezet Onderwijs koppels gemaakt kunnen worden, zodat jongeren elkaar kunnen steunen.

Armoede zou in algemene zin besproken kunnen worden: wat is armoede, hoe ziet dat eruit, wat kun je doen? Dan is het wellicht minder taboe-gevoelig.

Zou een jeugdverpleegkundige iets kunnen betekenen in het bespreekbaar maken van armoede op scholen? Zoals het doorverwijzen naar 'potjes' waar gebruik van gemaakt kan worden.

De Week van het Geld, Voedselbank op School in Vollehove en de Bus als Kledingbank zijn goede projecten om armoede onder de aandacht te brengen.

IDEËN VOOR ONDERSTEUNING OF GASTLESSEN

ARMOEDE – FINANCIËN

Sociaal Werk de Kop

Ondersteuning bij geldproblemen
- Sociaal Werk De Kop

Annemiek Steenbeek

(maatschappelijk werk, financiën)
a.steenbeek@sociaalwerkdekop.nl

Gemeente Steenwijkerland

schuldhulpverlening@steenwijkerland.nl

ROUW EN VERLIES

Sociaal Werk de Kop

KIES groep - Sociaal Werk De Kop

Monica Nienhuis

(maatschappelijk werk, rouw en verlies)
m.nienhuis@sociaalwerkdekop.nl

Judith de Jong

(maatschappelijk werk, rouw en verlies)
j.dejong@sociaalwerkdekop.nl

Gemeente Steenwijkerland

Subsidie Fit op school Steenwijkerland
- Gemeente Steenwijkerland

MIDDELENGBRUIK

Tactus

Arjan Lamslag (preventiemedewerker)
a.lamslag@tactus.nl

Floor Boogerd (preventiemedewerker)

f.boogerd@Tactus.nl

Macs Moves

Marcus Jan Schiere (maatschappelijk
sportcoach, ervaringsdeskundige)
macsmoves@me.com

Yin Yogasound

Manon Lemkes

(yogadocent, ervaringsdeskundige)
manon.lemkes@gmail.com

Politie

Willeke Arends (jeugdagent)
willeke.arends@politie.nl

Bureau Halt

Gerben Fredriks

G.Fredriks@halt.nl

Gemeente Steenwijkerland

Subsidie Fit op school Steenwijkerland
- Gemeente Steenwijkerland

LEVENSSVAARDIGHEDEN IN DE PRAKTIJK

Eén van de leerlingen die van huis uit naar christelijk vervolgonderwijs gegaan zou zijn mag nu van zijn ouders kiezen voor een openbare school die volgens hem beter bij hem past. Dit is het gevolg van het nadenken over identiteit hetgeen centraal staat op onze samenlevingsschool.

Een kind zegt tegen haar vader bij een klus waar hij tegen opziet: “Nou pap, hier heb je doorzetkracht voor nodig!”

SAMEN VOOR **RYAN**